

es.o.es

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Numer 4 / 2016

■ W CZTERY OCZY

**KSN SANEL - MAŁOPOLSKI LIDER
PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ 2016**

■ AKTUALNOŚCI

**VII EDYCJA TYGODNIA EKONOMII
SPOŁECZNEJ NA MAŁOPOLSKICH
UCZELNIACH**

■ AKTUALNOŚCI

**PROJEKT AKADEMIA ROZWOJU EKONOMII
SPOŁECZNEJ LAUREATEM PRESTIŻOWEGO
KONKURSU REGIOSTARS 2016!**

**RegioStars 2016
Winner**

INSTYTUCJA
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

es.O.es

Publikacja powstała w ramach projektu „Małopolski Ośrodek Koordynacji Ekonomii Społecznej”

Wydawca:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

ul. Piastowska 32, 30-070 Kraków

www.es.malopolska.pl

Zespół redakcyjny:

Wioletta Wilimska - Redaktor naczelny

Rafał Barański

Iwona Hirsch-Chojnacka

Okładka i skład:

BEZobaw Agencja Reklamowa

ul. Powstańców 25A, 31-422 Kraków

e-mail: biuro@bezobaw.pl

www.bezobaw.pl

ISSN 978-83-60242-85-8

Nakład: 500 egz.

Druk:

Papillon s.c. I. Krasna i R. Krasny

ul. Saska 4, 30-720 Kraków

tel.: +48 12 307 75 00

e-mail: biuro@drukarniapapillon.pl

www.drukarniapapillon.pl

Wydawnictwo współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Osoby chętne do współpracy zapraszamy do podzielenia się swoimi osiągnięciami i ciekawostkami dotyczącymi problematyki ekonomii społecznej z Państwa terenów.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Małopolski Ośrodek Koordynacji Ekonomii Społecznej

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

es.0.es

SPIS TREŚCI

■ WSTĘP	2
■ AKTUALNOŚCI	3
Projekt Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej laureatem prestiżowego konkursu RegioStars 2016!	3
VII edycja Tygodnia Ekonomii Społecznej na małopolskich uczelniach	5
■ SYSTEM WSPARCIA EKONOMII SPOŁECZNEJ	6
Przedsiębiorstwa społeczne w nowym świetle	6
Spółdzielnie uczniowskie - młodzi na start. Tarnów przyjacielem ekonomii społecznej	10
■ W CZTERY OCZY	12
KSN Sanel Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej 2016	12
■ Z POLITYKI SPOŁECZNEJ	18
Małopolscy pracodawcy z myślą o rodzinie	18
Świadomość potrzeb. Pewność rozwiązań. Poszukiwanie nowych dróg świadczenia pomocy społecznej	20
■ Z OBSERWATORIUM	22
Bliżej siebie - model zintegrowanego leczenia i wsparcia środowiskowego dla osób z zaburzeniami psychicznymi	22

WSTĘP

Szanowni Państwo,

Ekonomia społeczna stanowi skuteczną odpowiedź na wiele problemów społecznych takich jak ubóstwo, brak pracy czy wykluczenie społeczne. Dostrzegając korzyści płynące z łączenia działalności społecznej z ekonomiczną Województwo Małopolskie od lat wspiera ten sektor, zapewniając mu warunki do ciągłego rozwoju. Dzięki podejmowanym działaniom w ostatnich latach w naszym regionie nastąpił znaczący wzrost potencjału ekonomii społecznej, m.in. w ramach projektu ARES powstały 53 nowe spółdzielnie socjalne, a w nich aż 396 nowych miejsc pracy.

Od 2015 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie - jednostka samorządu województwa, realizuje projekt pn. „Małopolski Ośrodek Koordynacji Ekonomii Społecznej”, którego zadaniem jest animacja partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej. Przekłada się ona na organizację wspólnych przedsięwzięć oraz wzmocnienie współpracy z lokalnymi partnerami, co stwarza jeszcze lepsze warunki dla rozwoju przedsiębiorczości społecznej. Działaniom tym towarzyszą także inicjatywy edukacyjne oraz promocyjne, które wpływają bezpośrednio na zwiększenie wiedzy na temat ekonomii społecznej i widoczności przedsiębiorstw społecznych w środowiskach lokalnych. Co ważne, wsparcie społecznych inicjatyw ma charakter kompleksowy, wszystko za sprawą działań jakie oferują Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w 5 subregionach naszego województwa.

O tym, że Małopolska jest niewątpliwym liderem w dziedzinie ekonomii społecznej świadczą także liczne nagrody i wyróżnienia, które udało się zdobyć realizowanym przez województwo projektem. Jedną z najważniejszych jest zdobycie głównej nagrody w konkursie RegioStars, w kategorii „Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu”, przyznanej przez Komisję Europejską projektowi ARES. Poszczycić się możemy także nagrodą Ministra Gospodarki zdobytą w krajowym finale konkursu „Europejskie Nagrody Promocji Przedsiębiorczości 2012” oraz wyróżnieniem REVES za funkcjonowanie Małopolskiego Paktu na Rzecz Ekonomii Społecznej oraz stworzenie systemu wsparcia ekonomii społecznej. Warto podkreślić, że Małopolska jako pierwsze polskie województwo otrzymała także tytuł Europejskiego Regionu Przedsiębiorczości 2016. Każdego dnia wspólnie udowadniamy, że w Małopolsce z sukcesem można połączyć biznes z przedsiębiorczością społeczną, a nasz region w wielu dziedzinach podawany jest jako wzór do naśladowania dla innych.

Tą optymistyczną myślą zachęcam Państwa do lektury najnowszego numeru kwartalnika „esOes”.

Jacek Krupa

Marszałek Województwa Małopolskiego

MAŁOPOLSKA

Szanowni Państwo,

Z przyjemnością oddaję w Państwa ręce ostatni już w tym roku numer biuletynu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie pt. „esOes”.

Bardzo się cieszę, iż dotychczasowe działania ROPS w Krakowie na rzecz rozwoju ekonomii społecznej zostały zauważone na forum europejskim. 11 października w Brukseli mieliśmy przyjemność odebrać nagrodę przyznaną dla projektu pn. „Akademia Rozwoju Ekonomii Społecznej” w konkursie RegioStars 2016, promującego przedsięwzięcia istotne dla rozwoju regionalnego.

Wyznając zasadę, że dla rozwoju ekonomii społecznej ważne jest poszukiwanie przestrzeni do wspólnego, angażującego partnerów społecznych działania, upowszechnianie wiedzy o korzyściach płynących z działalności przedsiębiorstw społecznych oraz motywowanie do aktywności tej sferze. Służą temu między innymi organizowane cyklicznie przez ROPS w Krakowie w ostatnim kwartale roku dwa wydarzenia: Gala Konkursu „Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej” oraz Tydzień Ekonomii Społecznej.

Konkurs „Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej” to odpowiedź na istotną potrzebę dotyczącą kreowania dobrego klimatu wokół sektora ekonomii społecznej i budowania prestiżu przedsiębiorstw społecznych. Licznie napływające zgłoszenia i duża liczba głosujących w ramach VI edycji tego plebiscytu pokazały, że upowszechnianie najlepszych praktyk firm społecznych, promocja ich współpracy z biznesem jak i pozytywnych przykładów aktywności samorządów lokalnych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, są oczekiwane zarówno przez przedsiębiorstwa społeczne jak i ich partnerów.

Debaty, seminaria, warsztaty o ekonomii społecznej oraz wizyty studyjne w przedsiębiorstwach społecznych w ramach Tygodnia Ekonomii Społecznej cieszą się niesłabnącym zainteresowaniem młodzieży akademickiej. Liczę, że widoczne podczas tegorocznych spotkań zaangażowanie i młodzieńcza pasja, już wkrótce przyczynią się do większej liczby nowopowstałych firm społecznych w Małopolsce.

Zachęcam do lektury.

Wioletta Wilimska

Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

ROPS
KRAKÓW

INSTYTUCJA
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

AKTUALNOŚCI

PROJEKT AKADEMIA ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ LAUREATEM PRESTIŻOWEGO KONKURSU REGIOSTARS 2016!

Efekty Akademii Rozwoju Ekonomii Społecznej zostały zauważone i docenione na forum europejskim. Projekt realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w latach 2008-2015 został laureatem konkursu RegioStars 2016!

11 października podczas uroczystej gali RegioStars Awards w Centrum Sztuki Współczesnej „Bozar” w Brukseli główną nagrodę w kategorii „Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu” z rąk Komisarz ds. Polityki Regionalnej - Coriny Crețu oraz przewodniczącego jury RegioStars 2016 - Lamberta Van Nistelrooija, członka Parlamentu Europejskiego, odebrali: Jacek Krupa - Marszałek Województwa Małopolskiego, Wioletta Wilimska - Dyrektor ROPS w Krakowie oraz Piotr Krasuski - Dyrektor Departamentu Zarządzania EFS w Ministerstwie Rozwoju. Dzień wcześniej projekt ARES prezentowany był międzynarodowej publiczności na wystawie w siedzibie Komitetu Regionów w Brukseli.

Konkurs RegioStars organizowany jest od 2008 r. przez Dyрекcję Generalną Komisji Europejskiej ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej w ramach Europejskiego Tygodnia Regionów i Miast. Adresowany jest do instytucji zarządzających danym programem na poziomie krajowym lub regionalnym oraz instytucji realizujących projekty dofinansowane ze środków EFRR,

EFS oraz Funduszu Spójności. Celem konkursu jest identyfikacja dobrych praktyk w rozwoju regionalnym i wyróżnienie oryginalnych i innowacyjnych projektów, które mogą być atrakcyjne i inspirujące dla innych regionów. W tegorocznym konkursie udział wzięły 104 projekty, rywalizujące w ramach pięciu kategorii: Inteligentny wzrost, Zrównoważony wzrost, Wzrost

sprzyjający włączeniu społecznemu, CityStar, Efektywne zarządzanie. Wybór laureatów przez niezależne jury nastąpił w oparciu o cztery najważniejsze kryteria: innowacyjność, wpływ na gospodarkę i społeczeństwo, zgodność z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz współpraca partnerska.

Opracowanie:

Anna Rychły-Mierzwa

Inspektor ds. działań integracyjnych PES
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Projekt AKADEMIA ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ realizowany był przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w okresie 01.07.2008 - 30.06.2015. Wartość projektu to 14 500 848 zł. Jego celem było wieloaspektowe wsparcie sektora ekonomii społecznej w województwie małopolskim poprzez działania na rzecz podmiotów ES, JST, JOPS, instytucji otoczenia biznesu, instytucji otoczenia ES, społeczności lokalnych.

W ramach projektu objęto wsparciem 1821 osób oraz 245 podmiotów ekonomii społecznej. Powstało blisko 300 nowych stabilnych i dobrej jakości miejsc pracy w 46 spółdzielniach socjalnych dla osób najłatwiej radzących sobie na rynku pracy. Dzięki projektowi liczba spółdzielni socjalnych w Małopolsce uległa podwojeniu. Dzięki zaangażowaniu się regionu w realizację projektu ARES udało się stworzyć systemowe ramy wsparcia dla sektora ekonomii społecznej, a rozwiązania przyjęte w Małopolsce stały się inspiracją dla ogólnopolskich działań mających zapewnić efektywne wydatkowanie środków na rzecz ekonomii społecznej.

Chcąc tworzyć stabilne przedsiębiorstwa społeczne, mające oparcie w lokalnej społeczności, w sposób szczególnie zaadresowano ofertę do samorządów lokalnych, dzięki czemu w Małopolsce funkcjonuje 11 spółdzielni socjalnych prowadzonych przez gminy. Małopolska stała się tym samym liderem w animowaniu spółdzielni socjalnych osób prawnych z udziałem JST.

Poprzez działania edukacyjne w szkołach i na uczelniach (ponad 5 tysięcy odbiorców wsparcia) udało się dotrzeć z informacjami o ekonomii społecznej do młodzieży i studentów, pokazując sektor ekonomii społecznej jako miejsce realizacji pasji zawodowych.

Podjęmowane w projekcie działania wizerunkowe (konkurs Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej, Targi Ekonomii Społecznej, certyfikacja znakiem Zakup Prospołeczny) sprawiły, że podmioty ekonomii społecznej są obecnie bardziej widoczne i rozpoznawalne w swych środowiskach lokalnych.

„Cieszę się, że kolejny raz w tak krótkim czasie zostaliśmy dostrzeżeni na tle Europy. Nie tak dawno Komitet Regionów przyznał nam - jako pierwszemu polskiemu województwu - tytuł Europejskiego Regionu Przedsiębiorczości 2016. Teraz wyróżniła nas Komisja Europejska. Wspólnie udowodniliśmy, że w Małopolsce z sukcesem można połączyć biznes z przedsiębiorczością społeczną. Dzięki temu projektowi wielu ludzi znalazło pracę, a stworzony przez nas system stanowi inspirację dla innych. Dziś należymy do najlepszych w Europie.”

Jacek Krupa, Marszałek

Województwa Małopolskiego

© Komisja Europejska

„Pozyskane w projekcie ARES wsparcie i środki finansowe pozwoliły maleńkiej siedmioosobowej firmie społecznej typu mikro, przekształcić się w bardzo krótkim czasie w małe przedsiębiorstwo, które dzisiaj zatrudnia dwadzieścia osób, w tym 60% osób niepełnosprawnych z powodu schorzeń szczególnych, i realizuje staże oraz praktyki zawodowe dla kolejnych 5 osób. Środki zainwestowane w rozwój Spółdzielni sprawiły, że firma: zwiększyła zatrudnienie, poszerzyła obszary działań, mogła zdywersyfikować przychody, uzupełniła wyposażenie i sprzęt, aby obecnie móc własnymi zasobami realizować obsługę wydarzeń cateringowych nawet dla 700 uczestników równocześnie. Bez dofinansowania Spółdzielni, jakie zapewnił projekt ARES w latach 2014/2015, nie byłby możliwy rozwój taki, jaki osiągnęliśmy do tej pory.”

Teresa Misina

Prezes Spółdzielni Socjalnej „Równość” z siedzibą w Krakowie

„Otrzymane w ramach projektu ARES środki finansowe tak naprawdę umożliwiły rozpoczęcie działalności naszej spółdzielni. W tego efekcie powstało 20 nowych miejsc pracy dla mieszkańców naszej gminy. Nadmienić należy, że Raciechowice to gmina wiejska, więc każde nowe miejsce pracy to wielka wartość. Pośrednio na powstaniu spółdzielni skorzystali też miejscowi

rolnicy i hurtownicy, ponieważ to od nich kupowane są towary i artykuły spożywcze, co dodatkowo wpływa na rozwój drobnej przedsiębiorczości w gminie.”

Barbara Miąsko

Prezes Spółdzielni Socjalnej „Przystań” w Raciechowicach

„Spółdzielnia Socjalna „Progres” założona została przez Stowarzyszenie Dobrej Nadziei i Małopolskie Stowarzyszenie Aktywizacji Społecznej. Projekt ARES w znaczący sposób wpłynął na możliwość rozwoju całego przedsięwzięcia. Dał nam dotację na rozpoczęcie działalności, umożliwił podniesienie wiedzy i umiejętności, ale co najważniejsze zetknął nas ze sobą i sprawił, że staliśmy się jednym organizmem. To wspaniale być częścią zespołu, którego członkowie chcą ze sobą współpracować i razem odnosić sukcesy w ramach spółdzielni.”

Krystyna Spiralska

Stowarzyszenie Dobrej Nadziei

„Dzięki udziałowi w projekcie ARES Spółdzielnia otrzymała dotację na zatrudnienie dwóch dodatkowych osób do pracy w punkcie dziennej opieki nad dziećmi, co pozwoliło rozszerzyć ofertę opieki nad dziećmi do lat 3 i zwiększyć opłacalność tej części działalności. Nastąpiło wydłużenie godzin pracy punktu opieki o dodatkowe 2 godziny dziennie oraz, w odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłaszane przez rodziców, otworzyła się możliwość objęcia opieką także dzieci najmłodszych, od 6 miesiąca życia. Dzięki otrzymanej dotacji Spółdzielnia ponadto doposażyła punkt opieki, zorganizowała na świeżym powietrzu własny mini plac zabaw dostosowany do małych dzieci oraz wyremontowała pomieszczenie gospodarcze, które zaadaptowała na magazyn podręczny do celów prowadzonego punktu opieki nad dziećmi.”

Elżbieta Banach

Prezes „Okno na Świat” Spółdzielni Socjalnej w Słupnicach.

© Komisja Europejska

VII EDYCJA TYGODNIA EKONOMII SPOŁECZNEJ NA MAŁOPOLSKICH UCZELNIACH

Od siedmiu lat Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie we współpracy z małopolskimi ośrodkami akademickimi oraz organizacjami pozarządowymi organizuje wydarzenia edukacyjne na małopolskich uczelniach. W tym roku, w dniach 14-18 listopada 2016r. studenci różnych kierunków mieli okazję nieco lepiej zrozumieć, czym jest ekonomia społeczna. Odbył się bowiem VII Tydzień Ekonomii Społecznej - wydarzenie dedykowane właśnie tej grupie ludzi, którzy być może zwiążą swe przyszłe losy z gospodarką społeczną.

Celem Tygodnia Ekonomii Społecznej jest popularyzacja wiedzy o ekonomii społecznej w środowisku studentkim poprzez warsztaty, seminaria, wizyty studyjne w podmiotach ekonomii społecznej (PES), połączone z dyskusją z liderami i pracownikami PES, debaty oksfordzkie oraz inne formy, które w sposób praktyczny, przystępny i ciekawy przybliżą przedsiębiorczość społeczną małopolskim studentom.

Jak co roku największą popularnością cieszyła się debata oksfordzka na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, zorganizowana przez studentów z Koła Naukowego Gospodarki i Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz studentów z Koła Nauk Politycznych „Homo Politicus” UEK. W debacie dwie drużyny argumentowały za i przeciw tezie: „Ta izba twierdzi, że podmioty ekonomii społecznej lepiej wpływają na rozwój Krakowa niż start-upy”. Argumenty obydwu drużyn były poparte konkretną wiedzą teoretyczną, różnorodnymi danymi liczbowymi oraz przykładami z „życia wziętymi”, walka zaś wyrównana. Pomimo tego, studenci uznali, że to jednak start-upy lepiej

wpływają na rozwój Krakowa niż podmioty ekonomii społecznej...

Studenci chętnie brali też udział w nauce przedsiębiorczości społecznej poprzez rozgrywki Chłopskiej Szkoły Biznesu z nakładką ekonomia społeczna oraz w wizytach studyjnych, podczas których mogli oglądać przedsiębiorstwa społeczne od środka, zadawać pytania menadżerom i pracownikom. W Kinokawiarni KIKA studenci mieli okazję porozmawiać zarówno o misyjności jak i komercyjności działań fundacji działającej w obszarze kultury. W Centrum Produktu Lokalnego w Rzuchowej zapoznali się z działalnością w oparciu o produkty lokalne - z którymi utożsamiają się mieszkańcy regionu, które są produkowane w sposób niemasowy, z surowców lokalnych lub przy użyciu lokalnych metod wytwarzania. W tym przypadku studenci mieli okazję poznać proces produkowania, dystrybucji i marketingu produktów lokalnych dostarczanych od drobnych producentów ekologicznej żywności.

Ponadto, jak co roku odbywały się różnorodne tematycznie warsztaty, panele eksperckie, w których brali udział menadżerowie podmiotów

ekonomii społecznej, gry rozwijające umiejętności negocjacyjne i komunikacyjne w obszarze ekonomii społecznej. Tegoroczny Tydzień Ekonomii Społecznej składał się z 24 wydarzeń na ośmiu małopolskich uczelniach: Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, Akademii Ignatianum w Krakowie, Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II, Uniwersytecie Pedagogicznym oraz w Państwowych Wyższych Szkołach Zawodowych w: Nowym Targu, Nowym Sączu, Oświęcimiu oraz Tarnowie.

Tegoroczny Tydzień ES, tak jak zeszłoroczna edycja, wpisał się w szerszy format Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości - wydarzenia, w ramach którego przedsiębiorcy, trenerzy, mentorzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych i środowisk naukowych wspólnie podejmują działania na rzecz promowania i rozwoju przedsiębiorczości w swoich krajach.

W sumie w dwudziestu czterech wydarzeniach zorganizowanych w ramach VII Tygodnia ES wzięło udział 734 studentów. Dziękujemy wszystkim wymienionym uczelniom za zaangażowanie i współpracę przy tegorocznym przedsięwzięciu.

Opracowanie:

Marta Bohdziewicz-Lulewicz

Konsultant ds. współpracy
Regionalny Ośrodek Polityki
Społecznej w Krakowie

SYSTEM WSPARCIA EKONOMII SPOŁECZNEJ

PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNE W NOWYM ŚWIETLE

W Małopolsce, podzielonej na pięć subregionów, funkcjonują ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, których celem jest m.in. pomoc osobom i organizacjom w zakładaniu i rozwoju przedsiębiorstw społecznych. Trzeba zauważyć, że w tej perspektywie finansowej, inaczej niż w poprzednim okresie, na dotacje mogą liczyć też Ci, którzy nie myślą o założeniu spółdzielni socjalnej, ale np. spółki non profit. Pomimo tego, że wciąż nie doczekaliśmy się ustawy o przedsiębiorstwach społecznych, zapisy programów operacyjnych (Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój) określają warunki, jakie powinien spełniać podmiot, by zostać zaliczonym w poczet przedsiębiorstw społecznych.

Według zapisów Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, które znalazły odzwierciedlenie w ww. programach operacyjnych, przedsiębiorstwo społeczne charakteryzuje się tym, że:

- jest to podmiot prowadzący działalność gospodarczą,
- celem działalności gospodarczej jest zatrudnienie i integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (min. 50% osób pochodzących z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym lub 30% osób niepełnosprawnych) lub świadczenie usług społecznych użyteczności publicznej przy jednoczesnym warunku zatrudnienia min. 20% osób z określonych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- nie rozdziela zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznaczają go na cele społeczne,

integrację pracowników i rozwój przedsiębiorstwa;

- jest zarządzane na zasadach demokratycznych (jeden członek = jeden głos).

Najbardziej znanymi typami przedsiębiorstw społecznych są wciąż spółdzielnie socjalne; jednak obecnie, również fundacje i stowarzyszenia prowadzące zarejestrowaną działalność gospodarczą, będą mogły liczyć na

takie same profity jak spółdzielnie socjalne. Poniżej, pokrótce zostaną zaprezentowane formy prawne, które po spełnieniu warunków wymienionych w Krajowym Programie Rozwoju ES będą mogły nabyć status przedsiębiorstwa społecznego.

SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA

Jest to specyficzna forma spółdzielni pracy. Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest przede wszystkim prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków w celu włączenia ich w aktywność społeczno-zawodową. Oznacza to, że spółdzielnia socjalna musi prowadzić działalność gospodarczą, ale zysk osiągnięty z tej działalności nie jest celem samym w sobie, a środkiem do realizacji celów, głównie zatrudnieniowych. Spółdzielnia może też prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych,

określonych w Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (podobnie jak organizacja pozarządowa) np. w sferze kultury, sportu, promocji regionu.

Spółdzielnię socjalną może założyć minimum 5 osób fizycznych lub dwie organizacje - osoby prawne (organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, kościelne osoby prawne). W przypadku spółdzielni socjalnej zakładanej przez osoby, co najmniej połowa członków powinna należeć do jednej z poniższych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym:

- osoby bezrobotne,
- poszukujący pracy bez zatrudnienia przed 30. i po 50. roku życia,
- absolwenci centrum Integracji społecznej i klubu integracji społecznej,
- osoby niepełnosprawne.

Każdy członek spółdzielni musi być zatrudniony w oparciu o umowę o pracę. Gdy założycielami spółdzielni są osoby prawne, musi być ich co najmniej dwóch. W tym wypadku są one zobowiązane do zatrudnienia w spółdzielni co najmniej pięciu osób z grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cechą charakterystyczną spółdzielni socjalnej jest to, że zarządzana jest demokratycznie - wszyscy jej członkowie mają prawo decydowania o najważniejszych sprawach spółdzielni (poprzez tzw. walne zgromadzenie).

FUNDACJA Z ZAREJESTROWANĄ DZIAŁALNOŚCIĄ GOSPODARCZĄ

Fundację definiuje się jako kapitał przeznaczony na określony cel. Cel fundacji musi być społecznie lub gospodarczo

użyteczny (np. kultura i sztuka, rozwój miejscowości X, rozwój przedsiębiorczości uczniowskiej). Fundacja posiada osobowość prawną, którą nabywa poprzez notarialne oświadczenie o utworzeniu fundacji, przyjęcie przez fundatorów statutu i złożenie wniosku o rejestrację fundacji do Krajowego Rejestru Sądowego.

Podstawą fundacji jest kapitał prze-

- Zarejestrowała się w rejestrze przedsiębiorców prowadzonym przez Krajowy Rejestr Sądowy.

Działalność gospodarcza fundacji może być prowadzona w rozmiarach służących realizacji jej celów statutowych. Innymi słowy działalność gospodarcza nie może być celem fundacji, a środkiem do realizacji celów statutowych.

Podobieństwa i różnice między spółdzielnią socjalną, a jednoosobową działalnością gospodarczą

znaczony na realizację wybranego celu/celów społecznych, a nie członkowie (to odróżnia ją od stowarzyszenia i spółdzielni socjalnej). Fundację może założyć osoba fizyczna lub osoba prawna.

Przyjmuje się, że minimalny kapitał założycielski fundacji prowadzącej działalność gospodarczą powinien wynosić co najmniej 2500 zł (przy czym wartość środków przeznaczonych na działalność gospodarczą nie może być niższa niż 1000 zł).

Fundacja w każdym wypadku może prowadzić działalność gospodarczą o ile:

- Jest to przewidziane w statucie,
- Przeznaczono na nią środki majątkowe w wysokości co najmniej 1000zł,

Fundacja może również tworzyć spółki kapitałowe, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, może tworzyć i przystępować do związków (federacji) organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych i spółdzielni osób prawnych.

STOWARZYSZENIE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ

Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym i trwałym zrzeszeniem grupy osób, która postanawia wspólnie działać społecznie. Stowarzyszenie opiera swoją działalność na pracy społecznej członków, ale może też zatrudniać pracowników. Stowarzyszenie może założyć grupa co najmniej 7 osób (do niedawna 15 osób).

W przypadku stowarzyszeń, inaczej niż w przypadku fundacji, przepisy nie wymagają kapitału założycielskiego.

Najważniejszym organem stowarzyszenia jest walne zgromadzenie, w skład którego wchodzi wszyscy członkowie stowarzyszenia i które wybiera zarząd i komisję rewizyjną. W stowarzyszeniu obowiązuje zasada, że każdy członek stowarzyszenia ma jeden głos. Natomiast zarząd reprezentuje stowarzyszenie i zajmuje się prowadzeniem bieżących spraw stowarzyszenia, w szczególności zarządza majątkiem.

Stowarzyszenie może mieć pracowników zarówno zajmujących się sprawami administracyjnymi, jak i merytorycznie realizującymi działania statutowe. Pracownikami mogą być członkowie stowarzyszenia oraz osoby spoza grona członków stowarzyszenia.

Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą. W tym celu musi zarejestrować się w rejestrze przedsiębiorców stanowiącym część Krajowego Rejestru Sądowego. Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą według ogólnych zasad natomiast dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków, pracowników. Stowarzyszenie może tworzyć fundacje, spółki kapitałowe, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, może tworzyć i przystępować do związków (federacji) organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych i spółdzielni osób prawnych.

SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ NON PROFIT

Jak wspomniano wcześniej, fundacje i stowarzyszenia mogą zakładać spółki

kapitałowe. Relatywnie najczęściej, chcąc wyodrębnić działalność gospodarczą, zakładają one spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Spółka z o.o. może mieć inne cele, niż osiągnięcie zysku, tj. cele społeczne. W języku potocznym taka forma nazywana jest spółką non-profit. Zyski z działalności gospodarczej takiej spółki zwykle nie mogą podlegać podziałowi między udziałowców, pracowników. Powyższe zasady działalności zazwyczaj są określone w aktach założycielskich/umowach spółek, przez ich założycieli.

Najważniejszym dokumentem

wewnętrznym jest umowa spółki, sporządzona w formie aktu notarialnego, która w szczególności określa cele, strukturę, liczbę i wysokość udziałów oraz zasady podziału zysków. Minimalna wysokość kapitału zakładowego wynosi 5000 zł i może on być wniesiony w formie środków finansowych lub wkładu rzeczowego (aportu).

Spółki bez ograniczeń mogą prowadzić działalność gospodarczą. Prawo nie wprowadza ograniczeń w sposobie dystrybucji zysku. Tzw. spółki non-profit „dobrowolnie” mogą wprowadzić zapisy o nakazie przeznaczania całości dochodu na realizację celów statutowych.

Spółka z o.o. nie działająca w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczająca całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nieprzeznaczająca zysku do podziału między swoich członków, udziałowców, pracowników, może prowadzić działalność pożytku publicznego, co w praktyce oznacza m.in. możliwość korzystania ze środków publicznych (uczestniczenie w otwartych konkursach ofert).

Jeśli spółka ma status organizacji pożytku publicznego, to w odniesieniu do prowadzonej przez nią działalności pożytku publicznego przysługuje jej

zwolnienie z podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od nieruchomości, podatku od czynności cywilnoprawnych, opłaty skarbowej oraz opłat sądowych.

ULGI I UDOGODNIENIA DLA PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH

Poza wymienionymi powyżej zwolnieniami, przedsiębiorstwom społecznym przysługują:

- a) Bezzwrotne dotacje na założenie przedsiębiorstwa społecznego - do 24 tysięcy złotych na 1 osobę bezrobotną/niepełnosprawną,

maksymalnie 120 tysięcy na przedsiębiorstwo społeczne.

- b)** Wsparcie pomostowe - miesięcznie do 1850 zł/ na 1 osobę bezrobotną/ niepełnosprawną, maksymalnie 9250 zł miesięcznie.
- c)** Możliwość ubiegania się o zwrot zapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne (ubezpieczenie emerytalne, chorobowe, rentowe i wypadkowe w części dot. pracownika i pracodawcy) ze środków Funduszu Pracy w okresie 24 miesięcy od dnia zatrudnienia w pełnej wysokości, w okresie kolejnych 12 miesięcy w połowie wysokości (na dzień dzisiejszy - w przypadku spółdzielni socjalnych).
- d)** Możliwość ubiegania się o nieodpłatne szkolenia, w tym zawodowe, doradztwo, mentoring oraz usługi marketingowe, księgowo, biznesowe i prawne oraz inne wsparcie dostępne w Małopolskich Ośrodkach Wsparcia Ekonomii Społecznej (informacje dotyczące Małopolskich OWES dostępne są na stronie www.es.malopolska.pl).

CO EKONOMIA SPOŁECZNA OZNACZA W PRAKTYCE?

Przedsiębiorstwa społeczne mogą pełnić bardzo różnorodne funkcje. Poniżej przedstawione zostaną przykłady małopolskich przedsięwzięć, które można traktować jako „dobre praktyki”:

- Integracja społeczna i działalność na rynku pracy. Przykładem tego typu działania może być Spółdzielnia Socjalna Równość zatrudniająca kilkanaście osób niepełnosprawnych - chorujących psychicznie w branży gastronomicznej. Więcej informacji: www.spoldzielniarownosc.pl

- Dostarczanie usług publicznych. Usługi publiczne świadczone przez przedsiębiorstwa społeczne mogą mieć bardzo różny charakter, najczęściej dotyczą one:

- Usług edukacyjnych. Przykładem może być Szkoła Podstawowa w Czajowicach wraz z Oddziałem Przedszkolnym prowadzona przez Stowarzyszenie Środowisko i My. Więcej informacji: www.stowarzyszeniesrodowiskoimy.pl;
- Usług opiekuńczych. Przykładem może być świadczenie usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnych przez Spółdzielnię Socjalną Okno na Świat. Spółdzielnia prowadzi też Klub Malucha dla dzieci powyżej 9 miesiąca życia. Więcej informacji: www.oknonaswiat-slopnice.pl
- Usług dożywiania. Często przedsiębiorstwa społeczne działające w branży gastronomicznej zajmują się dożywianiem osób w trudnej sytuacji życiowej (starszych, niepełnosprawnych) oraz prowadzeniem stołówek szkolnych. Dobrym przykładem jest Spółdzielnia Socjalna Prima. Więcej informacji: www.prima.pcim.pl
- Usług komunalnych, które mogą dotyczyć np. utrzymania zieleni miejskiej i innych prac porządkowych związanych z mieniem publicznym. Przykładem może być Spółdzielnia Socjalna Czystość w Sękowej. Więcej informacji: www.spoldzielniaczystosc.info

- Rozwój produktu lokalnego. Przedsiębiorstwa działające w oparciu o lokalny potencjał kulturowo-przyrodniczy, bazujące na unikalnych walorach i umiejętnościach mieszkańców. Przykładem

na tego typu działalność może być Centrum Produktu Lokalnego w Rzuchowej, kultywujące lokalne tradycje kulinarne oraz zrzeszające rolników prowadzących gospodarstwa ekologiczne. Więcej informacji: www.grupa.odrolnika.pl/cpl.html

Materiał opracowany z wykorzystaniem informacji zawartych w:

- Ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651, z późn. zm.)
- Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873, z późn. zm.)
- Ustawie z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz.U. 1984 nr 21 poz. 97)
- Ustawie z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104, z późn. zm.)
- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej www.pozytek.gov.pl/Krajowy,Program,Rozwoju,Ekonomii,Spoecznej,3495.html, (data pobrania: 27.11.2016)
- Portalu ekonomii społecznej: www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433225 (data pobrania: 27.11.2016)

Opracowanie:

Marta Bohdziewicz-Lulewicz

Konsultant ds. współpracy
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

SPÓŁDZIELNIE UCZNIOWSKIE - MŁODZI NA START. TARNÓW PRZYJACIELEM EKONOMII SPOŁECZNEJ

Kanclerz Jan Zamoyski już w XVI wieku głosił, że edukacja i rzetelne wychowanie pokoleń będą świadczyć o sile i wartości narodu. Zastąpił zawołaniem: **Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie.** Współcześnie to hasło Kanclerza Zamojskiego można realizować wykorzystując doświadczenia wybitnych pedagogów - praktyków oraz 116 letnią tradycję spółdzielczości uczniowskiej w Polsce, sytuującej się w nurcie modnej obecnie ekonomii społecznej. Edukację trzeba zacząć od najmłodszych. To najpewniejsza droga do przekonania szerokich kręgów społecznych o wartości ekonomii społecznej.

Nadaje się do tego celu szczególnie spółdzielczość uczniowska, która została uznana za ważne ogniwo ekonomii społecznej i wpisana w 2014 roku do Krajowego Programu na Rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES). W działaniu V.3. KPRES „**Edukacja na poziomie szkolnym i akademickim**” mówi się o potrzebie odrodzenia idei spółdzielczości uczniowskiej w szkołach, poprzez zakładanie spółdzielni uczniowskich oraz zapewnienie im wsparcia metodycznego w działaniu.

Tego ambitnego zadania podjął się jako pierwszy w kraju Urząd Miasta Tarnowa. Kierując się powyższymi przesłankami z Programu KPRES, opracował ramowy projekt polegający na przygotowaniu uczniów i kadry pedagogicznej kilku tarnowskich szkół do założenia i prowadzenia spółdzielni uczniowskich. Urząd Miasta Tarnowa powierzył realizację zadania „Spółdzielnie uczniowskie - młodzi na start” Agencji Rozwoju i Promocji

Spółdzielczości Związku Lustracyjnego Spółdzielni Pracy, która w kwietniu 2016 roku rozpoczęła jego realizację.

Jego głównym celem jest pobudzenie postaw przedsiębiorczych wśród młodych mieszkańców Tarnowa poprzez zainspirowanie powstawania spółdzielni uczniowskich w szkołach oraz ich promocję. Ze względu na

nowatorski charakter przedsięwzięcia warto podzielić się z Czytelnikami „es.O.es” przyjętą metodyką osiągnięcia

założonego celu. Podstawową techniką stała się „praca u podstaw”. Pracownicy Agencji Rozwoju i Promocji Spółdzielczości ZLSP spotykali się z młodzieżą i pedagogami tarnowskich szkół, by wspólnie zastanowić się nad założeniem w danej szkole młodzieżowej kooperatywy. Podczas spotkań przedstawiano młodzieży podstawowe cele spółdzielni uczniowskiej, atrakcyjność tej formy gospodarowania, podstawowe wymogi prawne i statutowe oraz „ścieżkę dojścia” do wyłonienia grupy inicjatywnej i doprowadzenia do powołania spółdzielni. Prezentując te zagadnienia sytuowano je na tle tarnowskiego środowiska szkolnego, miejscowych potrzeb i istniejących nisz do działania.

Starano się zachęcić młodzież do wypróbowania swoich sił w pracy w spółdzielni uczniowskiej, która jest pewnego rodzaju laboratorium, gdzie w bezpiecznych warunkach można w praktyce nauczyć się przedsiębiorczości. Zdobyta wiedza i umiejętności przygotowują młodych spółdzielców do poruszania się w przyszłości na rynku pracy. Jest to pierwsze doświadczenie, które często doceniane jest przez przyszłych pracodawców.

Nie brak przypadków, w których przedsiębiorcy, zapoznając się z CV młodych kandydatów do pracy, **częściej**

wybierają osoby z doświadczeniem zdobytym w spółdzielni uczniowskiej. Nabyte tu umiejętności, jak się okazuje, są pomocne również w zakładaniu przez młodych własnego biznesu. Tak więc szkoły przystępujące do wdrożenia projektu „Spółdzielnie uczniowskie - młodzi na start” mają szansę wypuścić w życie absolwentów lepiej umięjących zadbać o swój start w dorosłość.

Zgodnie z założeniami projektu odbyło się dziesięć spotkań informacyjnych skierowanych do młodzieży i kadry pedagogicznej w pięciu tarnowskich zespołach szkół. **Dla młodzieży ze szkół, które zadeklarowały utworzenie spółdzielni uczniowskiej zorganizowano trzydniowe warsztaty.** Na nich młodzież, słuchając specjalistów i praktyków, mogła poznać swoje predyspozycje do przedsiębiorczego działania, dowiedzieć się w jakiej roli będzie czuć się najlepiej, zgłębić tajniki przedsiębiorstw spółdzielczych oraz poznać kolejne etapy zakładania i działania spółdzielni uczniowskiej. Dla potencjalnych opiekunów spółdzielni - nauczycieli i pedagogów - zorganizowano kurs obejmujący problematykę dokumentacji spółdzielni, zwłaszcza finansową i samorządową.

Po pięciu miesiącach intensywnej pracy, wielu wizytach i rozmowach z młodzieżą oraz kadrą pedagogiczną we wrześniu br. grupy inicjatywne zaczęły finalizować przygotowania do przeprowadzenia Walnych Zgromadzeń Założycielskich. Jako pierwsi gotowi byli uczniowie z Zespołu

Szkół Ogólnokształcących nr 4, którzy w dniu 28 września 2016 roku powołali pierwszą w projekcie Spółdzielnię Uczniowską „HORYZONT”.

Założycielskie decyzje zaowocowały powstaniem spółdzielni uczniowskich kolejnych szkółach:

- 12 października br. powstała

Spółdzielnia Uczniowska „HETMANKA” w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 2,

- 20 października br. powołano Spółdzielnię Uczniowską „OMNIA” w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 1,
- 24 października odbyło się Walne Zgromadzenie Założycielskie Spółdzielni Uczniowskiej „PSZCZÓŁKA” w Zespole Szkół Specjalnych dla Nieśłyszących i Słabosłyszących.

Tarnowska inicjatywa w dalszym ciągu rozwija się - pod koniec września powstała kolejna grupa inicjatywna, która przygotowuje się do założenia spółdzielni uczniowskiej w Zespole Szkół Ekonomiczno - Ogrodniczych.

O skali popularności tematu świadczy fakt, że na promocyjną wycieczkę młodych spółdzielców do Muzeum Historii Spółdzielczości w Warszawie,

organizowaną w dniu 26 października br., wybrało się 70 osób. Mieli oni okazję zapoznać się z historią i rozwojem różnych branż spółdzielczych w Polsce. Największe zainteresowanie wzbudził sektor banków spółdzielczych, gdzie znajduje się „jak żywa” woskowa postać Franciszka Stefczyka, patrona spółdzielczej bankowości. W siedzibie Krajowej Rady Spółdzielczej, naczelnym organie samorządu spółdzielczego w Polsce, z uczestnikami wycieczki spotkali się Członkowie Zarządu KRS z Prezesem Alfredem Domagalskim na czele.

Członkowie nowopowstałych spółdzielni uczniowskich, kierując się jedną z zasad spółdzielczych, mówiącą o trosce o innych, podjęli decyzję o zorganizowaniu wspólnej akcji charytatywnej na rzecz Adasia, małego mieszkańca Tarnowa chorego na SMA - rdzeniowy zanik mięśni. Rozpoczęli oni działania w swoich szkołach, ale również postanowili dotrzeć z informacją o akcji i zaprosić do współpracy pozostałe tarnowskie szkoły.

Wszystkich zainteresowanych działaniami podejmowanymi na rzecz rozwoju spółdzielni uczniowskich zapraszamy do śledzenia wydarzeń organizowanych w ramach projektu oraz do odwiedzenia strony www.spoldzielnie.org.pl.

Opracowanie:

Anna Bulka

Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy

Realizacja potrzeb ludzi na całym świecie

■ **W CZTERY OCZY**

KSN SANEL MAŁOPOLSKI LIDER PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ 2016

Z Arturem Dolińskim Prezesem Zarządu Spółdzielni Niewidomych SANEL rozmawia Maria Brzeziak.

Krakowska Spółdzielnia Niewidomych Sanel to podmiot z długoletnią tradycją. Jak rola spółdzielni zmieniła się w ciągu kilkudziesięciu lat działalności?

Aby odpowiedzieć na to pytanie, trzeba sięgnąć pamięcią do czasów narodzin Spółdzielni, tj. do lat 50-tych ubiegłego wieku. Naczelną, a być może jedyną ideą powstania takiego zakładu była rehabilitacja niepełnosprawnych (niewidomych) poprzez pracę. Idea ta była wiodącą przez szereg lat, a nawet dziesięcioleci Spółdzielni. Korzystaliśmy z szeregu udogodnień. Produkcja wielu wyrobów (m. in. szczotkarskich) była niemal zastrzeżona dla spółdzielni inwalidzkich. Patronat Państwa w ogromnym stopniu pomagał nie tylko w codziennym funkcjonowaniu spółdzielni, ale także w jej niczym nieograniczonym rozwoju. Wraz z transformacją ustrojową wszystko się zmieniło. Nadeszły nowe czasy, a wraz z nimi nowe wyzwania. Szczególnie duża konkurencja oraz wciąż powstające nowe ustawy spowodowały, że rola jaką do tej pory pełniły spółdzielnie inwalidzkie stała się niewystarczająca. Obecnie stawia się nas na równi z innymi zakładami. Mając świadomość w jakich realiach przyszło nam dzisiaj działać,

staramy się sprostać tym wymaganiom. Zdajemy sobie sprawę, biorąc pod uwagę specyfikę naszej spółdzielni, że wciąż musimy liczyć na pomoc ze strony różnych organizacji, a przede wszystkim Państwa. Nie chcemy zmieniać spółdzielni na zwykły zakład pracy, chcemy wciąż funkcjonować jako zakład pracy niepełnosprawnych, nie zapominając o roli rehabilitacji poprzez pracę.

Sanel®

Dlaczego praca jest ważna dla osób niewidomych?

Jesteśmy zakładem pracy chronionej. Nasza misja to Polityka Społecznej Odpowiedzialności. Zatrudniamy przede wszystkim osoby niewidome i niedowidzące.

Praca jest bardzo ważnym czynnikiem w życiu każdego człowieka. W przypadku osób niewidomych jest podobnie, jednakże w ich przypadku docho- dzą dodatkowe czynniki, jak np. rehabilitacja poprzez pracę. Dawanie poczucia, że nie są gorsi od innych,

oraz że potrafią wykonywać taką samą pracę jak ludzie w pełni zdrowi. Praca to także spotkanie z kolegami i koleżankami, przebywanie wśród ludzi, jest to oderwanie się od codziennych problemów i zaangażowanie w inne sprawy. Praca to możliwość samorealizacji, zdobywania nowych umiejętności i wiedzy. Trudno nie wspomnieć o bardzo może prozaicznym czynniku, ale jakże ważnym, jakim jest możliwość zarobkowania osób niepełnosprawnych. Renty wielu niewidomych często są niewystarczające. W takim przypadku praca i godziwe zarobki pomagają skutecznie rozwiązywać wspomniane problemy.

W jaki sposób dbacie o dostosowanie miejsc pracy do potrzeb osób niewidomych?

Bez zbędnej przesady należałoby powiedzieć, że jest to jedno z najważniejszych zadań, jakie spółdzielnia realizuje od chwili jej powstania: "tworzenie miejsc pracy, na których będą mogli pracować niewidomi". Realizuje się to zadanie wielotorowo, niemal na każdym etapie działalności dbając o to, aby stworzone stanowisko pracy było dostosowane do potrzeb osoby niepełnosprawnej. Aby warunki pracy i jej otoczenie spełniało wszelkie wymagania niezbędne do wykonywania obowiązków. Niezbędnym było także duże zaangażowanie w tej sprawie ze strony służb BHP. Doskonale znając wymagania i specyfikę zakładu pracy chronionej służby te czynią wiele starań, aby pobyt inwalidy w zakładzie nie tylko był bezpieczny, ale także stwarzał komfort psychiczny i fizyczny pozwalając pracownikowi na pełne zadowolenie z wykonywanej pracy i z tego wszystkiego z czym się spotyka w naszej spółdzielni.

Ciąg dalszy artykułu na stronie 16

GALA MAŁOPOLSKI LIDER PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ 2016

ŚWIĘTO MAŁOPOLSKIEGO SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ

małopolski
lider
przedsiębiorczości
społecznej
2016

27 października

W Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie odbyła się gala **Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej**, która była wydarzeniem podsumowującym VI edycję konkursu „Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej”, organizowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie.

W uroczystości udział wzięli przedsiębiorcy społeczni, przedstawiciele władz lokalnych, samorządu Wojewódzkiego Małopolskiego, organizacji otoczenia biznesu oraz sektora pozarządowego.

Podczas Gali poznaliśmy wyniki tegorocznej rywalizacji do tytułu najlepszej firmy społecznej.

małopolski
lider
przedsiębiorczości
społecznej
2016

CELEM KONKURSU „MAŁOPOLSKI LIDER PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ” JEST PROMOCJA DOBRYCH PRAKTYK REALIZOWANYCH PRZEZ MAŁOPOLSKIE FIRMY SPOŁECZNE.

KONKURS Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej 2016

Tegoroczny Konkurs przeprowadzony był w następujących kategoriach:

Kategoria główna

Małopolski
Lider Przedsiębiorczości
Społecznej 2016

Kategoria

Jednostka samorządu
terytorialnego
wspierająca rozwój
ekonomii społecznej
w Małopolsce

Kategoria

Przedsiębiorca
wspierający rozwój
ekonomii społecznej
w Małopolsce

Kategoria

Nagroda
publiczności

Dodatkowo, w kategorii głównej przyznane zostały:

- 1: Wyróżnienie** dla przedsiębiorstwa społecznego za innowacyjność społeczną;
- 2: Wyróżnienie** dla przedsiębiorstwa społecznego za innowacyjność gospodarczą.

LAUREACI

Zwycięzcą VI edycji konkursu „Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej” za skuteczne włączenie zasad solidarności społecznej do prowadzonej działalności gospodarczej, otwartość na współpracę z partnerami lokalnymi, aktywne działania na rzecz integracji różnych środowisk społecznych oraz autorskie pomysły w zakresie usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami została:

I

IV

Krakowska **Spółdzielnia Niewidomych „Sanel”**, która otrzymała również Nagrodę Publiczności.

Kapituła Konkursu przyznała w kategorii głównej dodatkowo **wyróżnienie dla Spółdzielni Socjalnej „Przystań”** z Raciechowic za twórcze połączenie działalności ekonomicznej i celów społecznych, czynną obecność w życiu społeczności i otwartość na współpracę z lokalnymi partnerami. Wyróżnienie dla przedsiębiorstwa społecznego za innowacyjność społeczną za otwarte i kreatywne podejście do wyzwań związanych z różnorodnością ról społecznych pełnionych przez pracowników spółdzielni i umożliwienie im godzenia życia zawodowego z rodzinnym otrzymało przedsiębiorstwo **„Okno na Świat” Spółdzielnia Socjalna** ze Słonic. Wyróżnienie dla przedsiębiorstwa społecznego za innowacyjność gospodarczą za konsekwentną realizację polityki jakości, w którą zaangażowane jest całe przedsiębiorstwo oraz za umiejętne dostosowywanie oferty do wymogów rynku europejskiego dostała **Wytwórnia Sprzętu Elektroenergetycznego „Aktywizacja” Spółdzielnia Pracy**.

II

Najlepszym samorządem wspierającym rozwój ekonomii społecznej, za zrozumienie dla potrzeb rozwojowych ekonomii społecznej i kreowanie klimatu korzystnego dla przedsiębiorczości społecznej przez stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych oraz partnerską współpracę, zostało **Miasto Tarnów**.

III

Zwycięzcą w kategorii przedsiębiorca wspierający rozwój ekonomii społecznej w Małopolsce za zrozumienie potrzeby współpracy z podmiotami ekonomii społecznej oraz budowanie relacji z nimi w oparciu o zasadę obopólnych korzyści zostały firmy **Arkana Cosmetics Sp. z o.o. oraz Wawel Service Sp. z o.o.**

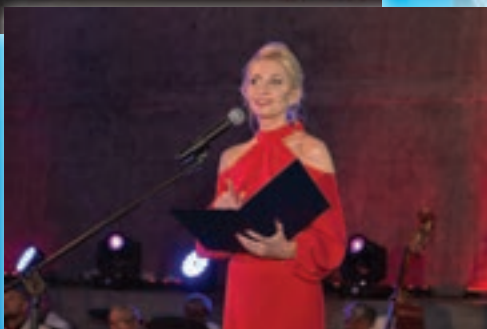
Nagrodzeni otrzymali nagrodę finansową, a zwycięzca dodatkowo prawo posługiwania się tytułem i logo konkursu.

Wśród laureatów poprzednich edycji konkursu znaleźli się m.in. Stowarzyszenie SIEMACHA, Spółdzielnia Socjalna OPOKA z Klucz, Przedsiębiorstwo Społeczne Ognisko Sp. z o.o. z Krakowa oraz Spółdzielnia Socjalna „PRIMA” z Pcimia.

Opracowanie:

Maria Brzeziak

Starszy Inspektor ds. realizacji projektu
„Małopolski Ośrodek Koordynacji Ekonomii Społecznej”
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Inicjatorem i organizatorem Konkursu jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie (ul. Piastowska 32, 30-070 Kraków), realizujący projekt „Małopolski Ośrodek Koordynacji Ekonomii Społecznej” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 - 2020, w ramach poddziałania 9.3 Wsparcie ekonomii społecznej.

Patronat honorowy nad wydarzeniem objął Pan Jacek Krupa - Marszałek Województwa Małopolskiego.
Patronami są również Małopolska Loża BCC, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Małopolski Fundusz Ekonomii Społecznej.

Patronat medialny: Telewizja Kraków, Radio Kraków oraz portal odpowiedzialnybiznes.pl.

Fundatorami nagród są: Bank Spółdzielczy w Limanowej oraz Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy.

Najlepszym przykładem jest maszyna do produkcji mopów, która została zaprojektowana przez naszych konstruktorów, a następnie wykonana w całości w naszym zakładzie. Urządzenie jest obsługiwane przez osoby całkowicie niewidome, a wydajność maszyny liczona jest w setkach tysięcy wyprodukowanych wyrobów. Praca na takich urządzeniach pozwala, wykorzystając zasoby drzemące w niepełnosprawnych, czyniąc ich pracę bardziej wydajną, przy zmniejszonym obciążeniu fizycznym.

Oprócz działalności społecznej na rzecz osób niewidomych, Sanel przede wszystkim działa na

rynku, na którym istnieje silna konkurencja. Jak sobie z tym radzicie? Co wyróżnia Waszą ofertę?

Z każdym rokiem handel jest coraz trudniejszy i wymaga ciągle nowych pomysłów oraz silnego działania marketingowego. Nasze produkty wyróżniają się na rynku wśród produktów konkurencji przede wszystkim jakością i tym, że wyroby produkujemy z atestowanych półfabrykatów. Tradycja i jakość to najważniejszy wyróżnik naszych wyrobów. Jednakże borykamy się z bardzo dużą konkurencją, która posiada spore

nakłady finansowe na reklamę, marketing, różne akcje promocyjne swoich tanich i nie zawsze dobrych jakościowo produktów. Kolejnym atutem naszej sprzedaży jest odpis na PFRON dla firm spełniających odpowiednie warunki. Jesteśmy w grupie już nielicznych firm, które taki odpis udzielają. Również, podążając za aktualnymi trendami na rynku, nieustannie modyfikujemy nasze produkty, utrzymując jednocześnie najwyższą jakość. Nowoczesny park maszynowy, wysoki stopień komputeryzacji w połączeniu z wieloletnią tradycją i doświadczeniem przyczyniły się do utrwalenia pozycji firmy, jako producenta szczotek w Polsce.

Co jest największą siłą Waszej spółdzielni?

Nasza siła to przede wszystkim historia, stawianie na jakość, solidność, terminowość wykonywania zleceń. To także doświadczona kadra i pracownicy. To zrozumiałe, że tylko wspólnym wysiłkiem, zrozumieniem nawzajem wspólnych słabości, jednością, wzajemnym szacunkiem możemy osiągnąć sukces, jakim będzie utrzymanie się na rynku pracy i to z osiągnięciami. Chyba właśnie to zdeterminowało, aby nie polec, nie przegrać, aby pokonać piętrzące się problemy i trudności, aby

w końcu osiągnąć mocną, ustabilizowaną pozycję na rynku, jest naszą największą siłą.

Są Państwo laureatem tegorocznej edycji Konkursu Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej, jednak jeszcze kilka lat temu Spółdzielnia była w trudnej sytuacji....

To prawda. Jeszcze kilka lat temu sytuacja, w jakiej się znaleźliśmy, była nie do pozazdroszczenia. Stary park maszynowy, stare technologie, brak właściwych, przyszłościowych strategii rozwojowych, częste zmiany w kierownictwie spółdzielni nie wróżyły nam świetlanej przyszłości. W końcu jednak coś zaczęło zmieniać się na lepsze. Kadra kierownicza i grupy pracownicze, wykorzystując fundusze unijne, przeszły szkolenia, które zmieniły dużo w mentalności ludzkiej, w sposobie myślenia i w sposobie rozwiązywania pojawiających się problemów. Na początku zeszłego roku po raz kolejny zmieniło się kierownictwo spółdzielni. Tym razem postawiliśmy na nasze kadry najlepiej znające specyfikę spółdzielni. Od tego czasu dużo się zmieniło na lepsze. Nowy Zarząd zdeterminowany do uratowania spółdzielni, jak największej liczby pracowników i wydobywania jej z kłopotów, podjął szereg niekonwencjonalnych działań, które pchnęły spółdzielnię w nowym kierunku. M.in. reorganizacja pracy w dziale sprzedaży, zmobilizowanie załogi do bardziej wydajnej i jakościowej pracy, wprowadzenie szeregu zmian w specyfice pracy wielu działów, zmieniające podejście pracowników do wykonywanych obowiązków. W rezultacie każdego dnia stawaliśmy się i wciąż stajemy zakładem coraz mocniej stojącym na własnych nogach. Niejako zwieńczeniem naszych dotychczasowych działań był udział w konkursie

Małopolski Lider Przedsiębiorczości Społecznej i zdobycie tytułu laureata, co utwierdza nas jeszcze bardziej w przekonaniu co do słuszności wybranej drogi rozwoju.

Czy wygrana w Konkursie zmieni coś w funkcjonowaniu Spółdzielni?

Na pewno tak. Od dnia, w którym otrzymaliśmy nagrodę zaobserwowaliśmy wzmożony ruch na naszej stronie internetowej i społecznościowej, przekładający się na zainteresowanie naszym asortymentem. Społeczeństwo polskie jest niezwykle zainteresowane wyrobami naszej polskiej firmy. Celowo zwracam uwagę tutaj, że jesteśmy polską firmą. Wiele osób świadomie

że będziecie Państwo zadowoleni z zakupionych produktów i od tej pory będziecie szukali dobrej polskiej marki Sanel. Liczymy również, że dzięki takim wyróżnieniom władze lokalne, a może i rząd polski będzie podawać rękę poprzez promocję polskich firm, polskiego wyrobu, reklamując polskie wyroby, zmieniając ustawy i prawo na lepsze w stosunku do polskiego producenta. Liczymy również, że media lokalne będą częściej się nami interesować, a na światło dzienne wydostanie się więcej informacji o takich firmach jak SANEL.

Jakich rad udzielilibyście osobom zainteresowanym prowadzeniem przedsiębiorstwa społecznego?

szuka polskich wyrobów, produkowanych w kraju, a odwraca się od azjatyckich. Klienci, którzy zamawiają u nas towar, zawsze do nas wracają. Jakość naszych produktów jest potwierdzona zadowoleniem naszych Klientów. Jeśli zainteresuje Państwa ten temat, zapraszam do kontaktu z Działem Sprzedaży Sanel albo już teraz zachęcamy do zakupów w osiedlowych sklepach i hipermarketach. Jesteśmy przekonani,

Jest to trudne pytanie, ponieważ prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego jest specyficzne, rządzi się indywidualnymi prawami. Na pewno jest to szlachetny cel, warty naśladowania, dzięki któremu osoby niepełnosprawne mogą nie tylko czuć się równymi uczestnikami w codziennym życiu, ale także liczyć na lepszą przyszłość. Należy takie zakłady prowadzić z tzw. chłodną głową. Nie jest to łatwy temat,

Trzeba liczyć się z wieloma problemami i trudnościami, z jakimi nie spotykają się inne firmy.

Jakie mają Państwo plany na przyszłość?

Planów na przyszłość mamy bardzo dużo. Chcemy nieustannie się rozwijać, aby wciąż dbać o zapewnienie dogodnych warunków obecnym pracownikom oraz zatrudnianie nowych niepełnosprawnych. Chcemy tworzyć nowe miejsca pracy dla niepełnosprawnej młodzieży. Obecnie prowadzimy praktyki zawodowe dla młodych osób umożliwiające im zatrudnienie. Chcemy być ich naturalnym odbiorcą. Naszą ofertę asortymentową nieustannie modyfikujemy, wprowadzając nowe produkty w konkurencyjnych cenach. Musimy również doinwestować nasze budynki. Poczyniliśmy już pierwsze kroki w tym kierunku. Planujemy też stworzenie nowych linii technologicznych, które dadzą możliwość wprowadzenia nowych wyrobów oraz zwiększą konkurencyjność. Już teraz z przyjemnością zachęcamy wszystkich Państwa do odwiedzenia naszej strony internetowej www.sanel.pl oraz polubienia naszego profilu na portalu Facebook, celem śledzenia nowinek produktowych i najnowszych ofert pracy. Rok 2017 to również 65 rok istnienia Krakowskiej Spółdzielni Niewidomych. To ogromny sukces, ale i duże wyzwanie na przyszłość. Chcemy, aby KSN Sanel jeszcze przez długie lata istniała i integrowała środowisko osób niewidomych poprzez rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą osób niepełnosprawnych.

Dziękuję za rozmowę.

Z POLITYKI SPOŁECZNEJ

MAŁOPOLSCY PRACODAWCY Z MYŚLĄ O RODZINIE

W obliczu zachodzących w społeczeństwie zmian demograficznych, niezwykle istotnym jest dostrzeżenie przez pracodawców potrzeb pracowników, którzy poza rozwojem zawodowym, pragną spełniać aspiracje związane z posiadaniem rodziny, a niejednokrotnie należą także do grona opiekujących się innymi osobami zależnymi. Prorodzinna polityka zatrudnienia wpływa korzystnie na wykonywanie obowiązków zawodowych przez pracownika, ale także jako instrument kreowania wizerunku firmy przyczynia się do rozwoju całego przedsiębiorstwa.

Samorząd Województwa Małopolskiego, podejmując działania w zakresie tworzenia w Małopolsce otoczenia przyjaznego rodzinie oraz doceniając wysiłki małopolskich pracodawców na rzecz ułatwiania pracownikom godzenia obowiązków zawodowych i rodzicielskich, ogłosił w 2016 roku kolejną już edycję konkursu „Małopolski Pracodawca Przyjazny Rodzinie”.

Celem konkursu jest promocja małopolskich pracodawców, którzy wykraczając poza obowiązki uregulowane w powszechnie obowiązujących przepisach prawa pracy, stosują również inne rozwiązania mające na celu wsparcie pracowników w godzeniu życia zawodowego z rodzinnym.

W konkursie zorganizowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie wzięli udział pracodawcy z terenu województwa małopolskiego reprezentujący różne sektory działalności.

W dniu 30 listopada 2016 roku podczas uroczystej gali, która odbyła się w Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie, zostały wręczone nagrody w konkursie.

Wśród podmiotów, które decyzją Komisji Konkursowej otrzymały tytuł „Małopolskiego Pracodawcy Przyjaznego Rodzinie 2016” znalazły się:

- w kategorii: Pracodawca zatrudniający do 25 pracowników - Dom Pomocy Społecznej im. Ojca Pio w Mogilnie,
- w kategorii: Pracodawca zatrudniający do 250 pracowników - Laboratorium Kosmetyków Naturalnych Farmona Sp. z o.o.
- w kategorii: Pracodawca zatrudniający powyżej 250 pracowników

Małopolski Pracodawca
Przyjazny Rodzinie 2016

- Alexander Mann Solutions Poland Sp. z o.o.

DOM POMOCY SPOŁECZNEJ IM. OJCA PIO W MOGILNIE

Dom Pomocy Społecznej im. Ojca Pio w Mogilnie to niewielki podmiot prywatny, zatrudniający 20 pracowników, który udowadnia, że to nie od wielkości przedsiębiorstwa, ani też ogromnych nakładów finansowych uzależnione jest podejmowanie działań na rzecz ułatwiania pracownikom godzenia obowiązków zawodowych z rodzicielstwem.

W prowadzonej polityce zatrudnienia pracodawca promuje elastyczne formy zatrudnienia wśród kobiet i mężczyzn, zachęcając w szczególności tych ostatnich do większego zaangażowania w wypełnianie funkcji rodzicielskich. Zatrudnieni pracownicy posiadają możliwość pracy w elastycznych godzinach, jak również podczas przerwy wynikającej z pełnienia obowiązków rodzinnych, mogą uczestniczyć w szkoleniach. Ponadto pracownicy znajdujący się w trudnej sytuacji życiowej mogą liczyć na dofinansowanie do opieki nad dzieckiem w żłobkach i przedszkolach.

LABORATORIUM KOSMETYKÓW NATURALNYCH FARMONA

Wśród wprowadzonych przez Laboratorium Kosmetyków Naturalnych Farmona Sp. z o.o. rozwiązań na rzecz pracownika z dzieckiem, ciekawym i godnym zauważenia jest zapewnianie matce dziecka powracającej do pracy z urlopu macierzyńskiego prawa do świadczenia pracy o 1 dzień roboczy w miesiącu mniej z zachowaniem prawa do wynagrodzenia, do ukończenia przez dziecko 2 lat. Udogodnienie to dotyczy także ojca dziecka, od momentu powrotu do pracy z urlopu macierzyńskiego matki zatrudnionej u innego pracodawcy, lub samotnie wychowującego dziecko. W zakresie elastycznej organizacji pracy pracodawca zapewnia również

pracownikom wychowującym dzieci w wieku przedszkolnym oraz w klasach I-IV prawo do świadczenia pracy w dniu rozpoczęcia roku szkolnego w połowie dobowego wymiaru czasu pracy. Zatrudnionym pracownikom przysługuje bogaty pakiet socjalny, a dzieci i często całe rodziny są uczestnikami różnych akcji i spotkań okolicznościowych organizowanych przez działającą przy Farmonie Fundację „Zawsze warto”.

ALEXANDER MANN SOLUTIONS POLAND SP. Z O.O

Podmiotem nagrodzonym w tegorocznej edycji konkursu „Małopolski Pracodawca Przyjazny Rodzinie 2016” jest także Alexander Mann Solutions Poland Sp. z o.o. Osoby zatrudnione w tej firmie mają do dyspozycji szeroki wachlarz rozwiązań w zakresie elastycznej organizacji pracy, m.in. praca w elastycznych godzinach, praca z domu, telepraca, zadaniowy system pracy. Pracodawca oferuje możliwość organizacji opieki nad dzieckiem pracownika na preferencyjnych warunkach, w przedszkolu znajdującym się w sąsiedztwie firmy, jak również w ramach materialnego wsparcia zapewnia możliwość skorzystania z dopłaty do opieki nad dzieckiem w żłobkach lub przedszkolach. Ponadto pracownicy mogą liczyć na różnorodne benefity w zakresie opieki medycznej, czy organizacji czasu wolnego. W strukturze

organizacyjnej podmiotu działa także zespół „Family Friendly” - organizator akcji na rzecz dzieci i rodzin w trudnej sytuacji.

Poza laureatami, podmiotem docenionym w konkursie, który otrzymał wyróżnienie za działania podejmowane na rzecz ułatwiania pracownikom godzenia życia zawodowego z rodzinnym jest Philip Morris Polska S.A. Wśród rozwiązań wprowadzonych przez pracodawcę w tym obszarze na szczególną uwagę zasługuje prowadzenie przykładowego przedszkola dla dzieci pracowników i zapewnienie specjalnego pakietu medycznego dla pracownic spodziewających się dziecka.

Liczymy, że przyznany tytuł „Małopolski Pracodawca Przyjazny Rodzinie 2016” posłuży dalszemu rozwojowi i umacnianiu marki nagrodzonych podmiotów, ale także będzie je zobowiązywał do podejmowania kolejnych działań ukierunkowanych na wspieranie życia rodzinnego pracowników, co w konsekwencji zachęci także innych pracodawców do rozszerzania działalności w tym zakresie.

Opracowanie:

Sylwia Śmiech

Inspektor ds. Polityki Społecznej
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

ŚWIADOMOŚĆ POTRZEB. PEWNOŚĆ ROZWIĄZAŃ. POSZUKIWANIE NOWYCH DRÓG ŚWIADCZENIA POMOCY SPOŁECZNEJ

Nowe idee i nowe technologie zmieniają świat. Pracujemy coraz intensywniej, komunikujemy się coraz sprawniej, jesteśmy mobilni i wymagający w stosunku do życia i jakości usług, z których korzystamy. Nie inaczej rzecz ma się z coraz szerszym rynkiem usług opiekuńczych świadczonych na rzecz osób zależnych. Bez względu na to czy mówimy o aktywności osób starszych, czy o samodzielności osób z niepełnosprawnościami zarówno sami zainteresowani, jak i ich otoczenie oczekują, że mimo ograniczeń będą prowadzić aktywne życie codzienne, zawodowe, społeczne. Wychodząc naprzeciw tym oczekiwaniom Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie uruchomił projekt Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych, w ramach którego będą poszukiwane najlepsze innowacyjne rozwiązania w sektorze usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania osób niesamodzielnych. Podjęliśmy działania mające wyłonić, na podstawie inicjatyw lokalnych, innowacje społeczne z obszaru usług opiekuńczych, które zostaną przetestowane na terenie Województwa Małopolskiego.

W celu rozpropagowania idei projektu i zainspirowania do działania przyszłych innowatorów społecznych, ROPS w Krakowie w dniu 17 listopada w Muzeum Armii Krajowej zorganizował konferencję inauguracyjną projektu Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych połączoną z uroczystą Galą wręczenia nagród w konkursie „Małopolski Pracownik Socjalny Roku 2016 - Mamy moc pomagania”.

Wydarzenie to pozwoliło przybliżyć licznie zgromadzonemu audytorium

temat innowacyjności w oparciu o dobre rozwiązania opiekuńcze stosowane w krajach europejskich, jak również powstające na terenie Polski, często w kooperacji międzynarodowej.

Pani dr hab. Jolanta Perek-Białas w wystąpieniu otwierającym konferencję, przedstawiła aktualny stan usług opiekuńczych w Polsce i nakreśliła perspektywy ich dalszego rozwoju. Z pomocą danych liczbowych dotyczących usług opiekuńczych, oferowanych przez gminy, scharakteryzowała możliwe rozwiązania w zakresie systemu wsparcia osób starszych w miejscu zamieszkania. Jedną z podstawowych trudności, wyłaniających się z zaprezentowanej diagnozy jest np. brak zintegrowanej informacji o możliwościach funkcjonujących już dziś w ramach systemu opieki społecznej czy problemy z komunikacją między profesjonalistami z branży medycznej,

a opiekunami osób zależnych. Zmiany, których musimy dokonać jako społeczność powinny zmierzać w kierunku upodmiotowienia pacjentów i ich otoczenia i włączyć ich w proces projektowania jak i dostarczania usług.

Pan Paweł Chorąży, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju, opowiedział o realizowanych i planowanych przez Ministerstwo działaniach, których celem jest poprawa dostępności i jakości usług z różnych obszarów życia społecznego. Przedstawianie innowacyjności w sektorze usług społecznych, jako odpowiedzi na wyzwania w zakresie opieki nad osobami niesamodzielnymi, i przedstawione przez Pana Ministra przykłady pozwoliły uczestnikom spotkania zapoznać się z rolą innowacji społecznych w osiągnięciu celów Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

Proces tworzenia innowacji społecznej nieuchronnie wiąże się z eksperymentowaniem i ryzykiem, co oznacza konieczność podejmowania wielu prób oraz ponoszenia kosztów zanim osiągnie się zamierzony efekty w postaci rozwiązania odpowiadającego na konkretną potrzebę. Możliwości przetestowania, sprawdzenia swojego pomysłu w praktyce, zewnętrznej oceny innowacji daje projekt „Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych”. Podczas konferencji zostały zaprezentowane jego główne założenia i cele. Pani Anita Parszewska z Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie szczegółowo przedstawiła najważniejsze informacje dotyczące realizacji projektu m.in. terminy naborów, długość realizacji oraz kwoty grantu, o którego będą mogli ubiegać się wnioskodawcy chcący wdrożyć innowacje społeczne w życie.

Na konferencji nie zabrakło przykładów dobrych praktyk z zakresu szeroko rozumianych usług opiekuńczych. Pani Luitgardis Sonderegger-Müller, Dyrektor Fundacji działającej na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Lucernie, przedstawiła zarys systemu wsparcia, którym objęte są osoby zależne w Szwajcarii.

Większość usług świadczonych na rzecz osób z poważnymi, uniemożliwiającymi samodzielne funkcjonowanie niepełnosprawnościami, powodowanymi wiekiem lub chorobami, opiera się na koncepcji „asystenta rodziny”. Asystent ten, przypisany do konkretnej osoby i znający jej ograniczenia i otoczenie dba o dostęp do niezbędnych form rehabilitacji i zaopatrzenia medycznego w domu. Formą pośrednią pomiędzy opieką asystenta w domu, a pobytem w placówce całodobowej są formy opieki przypominające przystosowane hotele/hostele, z których korzystają osoby zależne ciesząc się sporą dozą samodzielności przy zapewnieniu niezbędnej opieki i monitoringu stanu zdrowia. Rozwiązanie to daje możliwość opiekunom osób zależnych na prowadzenie aktywnego życia zawodowego i niezbędną rekreację.

Prelekcja kolejnego gościa, dr. Łukasza Krzyżowskiego, dotyczyła aspektów usług opiekuńczych nad osobami starszymi w oparciu o nowe technologie, w tym m.in. omówił on główne założenia projektu CAMI, którego realizacja ma doprowadzić do powstania autonomicznego asystenta (opiekuna) osób starszych. Urządzenie robotyczne będzie wyposażone w technologię sztucznej inteligencji oraz będzie synchronizowało ze sobą urządzenia monitorujące sytuację w domu, jak i parametry życiowe i zdrowotne domowników. Szczegółowo przedstawił potencjalne rozwiązania w tworzonym module zdrowia, takie jak np. inteligentna platforma, która umożliwia monitoring parametrów życiowych oraz wagi i aktywności fizycznej, a dane medyczne oraz prowadzony monitoring pacjentów mogą być przechowywane w komputerze z dotykowym ekranem, tablecie lub ukrytym odbiorniku danych w zależności od indywidualnych potrzeb i zainteresowania technologią. Innym rozwiązaniem jest ogólnodostępne oprogramowanie, które może być używane w celu monitorowania stanu zdrowia, jak i komunikacji z personelem medycznym. Dane dotyczące stanu zdrowia

pacjentów wysyłane są do szpitali, gdzie lekarze mają możliwość natychmiastowej oceny wyników. System angażuje pacjentów w ich leczenie poprzez przekazanie im współodpowiedzialności za ich zdrowie i proces leczenia.

Avatar 3d to z kolei rozwiązanie, dzięki któremu użytkownicy mają możliwość wykonywania ćwiczeń fizycznych czy ćwiczenia pamięci. Program instruuje w zakresie poprawności danego ćwiczenia, a następnie dostarcza informacji zwrotnej. Rozwiązaniem, dzięki któremu użytkownik w możliwie najkrótszym czasie może otrzymać pomoc jest czujnik wykrywający upadek. Czy będzie noszony na ręce, czy zainstalowany na ścianie lub na podłodze, jego zadaniem będzie natychmiastowe poinformowanie odpowiednich osób o możliwym zagrożeniu zdrowia użytkownika.

Ostatnimi przykładowymi rozwiązaniami przedstawionymi przez Pana Łukasza Krzyżowskiego były - system pozwalający rodzinie, przyjacielom i opiekunom przebywać wirtualnie w domu użytkownika, tak jakby tam byli fizycznie obecni tzw. „Teleobecność”, dający również możliwość odwiedzenia i sprawdzenia swojego domu na odległość na jakimkolwiek innym komputerze w innym miejscu oraz inteligentny, pomocny w małych pracach domowych robot Tiago, który może być wykorzystany np. do podnoszenia małych przedmiotów lub dostarczania podstawowych informacji takich jak, plan dnia czy temperatura otoczenia.

W drugiej części konferencji miał miejsce finał VI edycji Konkursu „Małopolski Pracownik Socjalny Roku 2016 - Mamy moc pomagania”, podczas którego uhonorowano pracowników socjalnych, którzy wykazali się ponadprzeciętnym zaangażowaniem w animowanie, integrowanie oraz wieloletnie działanie na rzecz środowiska lokalnego. Statuetki i dyplomy wręczyli zwycięzcom Wicemarszałek Województwa Małopolskiego Wojciech Kozak, Zastępca Dyrektora ROPS w Krakowie Rafał

Barański oraz przedstawiciele fundatorów nagród rzeczowych - Hotel Mercure Raclawice Dostońce Conference & SPA oraz Termy Bukovina.

Tytuł Pracownika Socjalnego Roku w kategorii „Animacja” zdobył Pan Jakub Słowik z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie. Laureat wyróżnił się pracą na rzecz osób bezdomnych, inicjowaniem kampanii społecznych oraz aktywnością w wielu stowarzyszeniach i centrach utworzonych na rzecz seniorów.

Wyróżnienie w kategorii „Integracja” uzyskał Pan Marcin Maciejewski z Dziennego Domu „Senior-Wigor” w Kętach, którego nagrodzono za szczególne działania na rzecz integracji seniorów ze środowiskiem.

Tytuł Pracownika Socjalnego Roku w kategorii „Doświadczenie” przyznano Pani Bogumile Bobak z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Trzcinianie za wieloletni dorobek pracy w systemie pomocy społecznej, za obranie pracy socjalnej jako życiowej drogi i wielość inicjatyw na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Honorowy patronat nad konferencją objęli: Elżbieta Rafalska - Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Mateusz Morawiecki - Wicepremier, Minister Rozwoju i Finansów, a także Jacek Krupa - Marszałek Województwa Małopolskiego. Patronat medialny sprawowała Telewizja Kraków i Radio Kraków

Opracowanie:

Dominika Marszałek-Rojek

Specjalista ds. realizacji projektu
„Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych”
Regionalny Ośrodek Polityki
Społecznej w Krakowie

Artur Winiarski

Specjalista ds. realizacji projektu
„Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych”
Regionalny Ośrodek Polityki
Społecznej w Krakowie

Z OBSERWATORIUM

BLIŻEJ CIEBIE - MODEL ZINTEGROWANEGO LECZENIA I WSPARCIA ŚRODOWISKOWEGO DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYM

O POTRZEBACH SZKOLENIOWYCH PRACOWNIKÓW SOCJALNYCH W PRACY Z OSOBAMI Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI.

W poradniach zdrowia psychicznego w kraju leczy się ponad milion osób. W Małopolsce odsetek leczonych tytułu chorób i zaburzeń psychicznych oscyluje wokół 4%. Jednocześnie, w różnym stopniu natężenia oraz częstotliwości, pośrednio lub bezpośrednio problemy psychiczne dotyczą do 20% populacji.

Jak już informowaliśmy Państwa na łamach biuletynu es.O.es, w Małopolsce od maja do września 2016 r. realizowany był innowacyjny, partnerski projekt „Bliżej Ciebie - model zintegrowanego leczenia i wsparcia środowiskowego dla osób z zaburzeniami psychicznymi”. Projekt prowadzono w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój - Działania 4.1 „Innowacje społeczne”. Partnerstwo projektowe tworzyły 4 instytucje: Szpital Specjalistyczny im. dr. J. Babińskiego - lider projektu, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Fundacja im. Boguchwała Winida na Rzecz Rozwoju Psychoterapii Psychoanalitycznej, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji.

Celem projektów realizowanych w Działaniu 4.1 - w tym także projektu „Bliżej Ciebie” - było wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych i społecznych świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi poprzez: przygotowanie modeli do testowania w II etapie projektu oraz zawiązanie partnerstw zdolnych do skutecznego wdrożenia przygotowanych modeli.

Jako podstawowy rezultat naszego projektu przygotowano „Model Lokalnego Centrum Środowiskowej Opieki Psychiatrycznej, ponadto „w ramach podnoszenia jakości usług w obszarze zdrowia psychicznego świadczonych w istniejących podsystemach” powstały 3 rodzaje tzw. rekomendacji:

- rekomendacje do włączenia oferty ośrodków interwencji kryzysowej

w kompleksową, interdyscyplinarną ścieżkę wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi,

- rekomendacje w zakresie organizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych zatrudniających osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- rekomendacje do modelowego programu specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny w specjalności praca socjalna z osobami z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzinami.

Istotnym etapem działań realizowanych przez zespół projektowy była weryfikacja programu specjalizacji II stopnia na interesującym nas kierunku, w tym analiza ankiet skierowanych drogą elektroniczną do pracowników socjalnych zatrudnionych w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej. Kwestionariusz ankiety zawierał pytania skupione wokół problemu, jakim jest rozwój środowiskowego leczenia i wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi, który opiera się na koncepcji deinstytucjonalizacji, w tym również pytania dotyczące zagadnień istotnych z perspektywy identyfikacji potrzeb szkoleniowych pracowników socjalnych w obszarze pracy z osobami z zaburzeniami psychicznymi ich rodzinami.

W badaniu wzięło udział 335 respondentów, co stanowi około 20% małopolskich pracowników socjalnych. Poniżej przedstawimy wybrane wyniki.

- Przede wszystkim z odpowiedzi udzielonych przez pracowników socjalnych wynika, że prawie wszyscy z nich, bo aż 97%, mają w swej zawodowej pracy kontakt z osobami z zaburzeniami psychicznymi. Zdecydowana większość respondentów (63,6%) uważa, że z pomocy dedykowanej osobom

z zaburzeniami psychicznymi korzysta do 25% klientów ośrodków pomocy społecznej, w którym są zatrudnieni. Na pytanie dotyczące próby o oszacowanie przez respondentów liczby klientów ośrodków pomocy społecznej, którzy powinni skorzystać ze wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi - w stosunku do obecnie korzystających - 60% badanych uważa, iż jest ich zde-

rozmowy motywująco-wspierające) - 23%;

- pomoc materialną: wsparcie finansowe (w tym: wszystkie dostępne dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin rodzaje zasiłków) oraz wsparcie niepieniężne (w tym także pomoc w formie żywności, gorących posiłków) - 18%.

cydowanie lub raczej więcej.

- Wśród form wsparcia oferowanych klientom z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzinom w ośrodkach pomocy społecznej najczęściej wskazywano na:

- współpracę z jednostkami pomocy społecznej oraz wyspecjalizowanymi podmiotami i instytucjami świadczącymi usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi (wsparcie społeczne, rehabilitacja społeczna, integracja społeczna) - 24% wskazań;
- pracę socjalną w różnej formie i zakresie (w tym także poradnictwo, projekty socjalne oraz motywowanie do korzystania z pomocy specjalistycznej,

Na szczególne podkreślenie zasługuje niski udział wskazań pracowników socjalnych (3%) na współpracę z wyspecjalizowanymi jednostkami ochrony zdrowia psychicznego jako stosowaną formę wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Jest on czytelną ilustracją deficytu współpracy pomiędzy sektorem pomocy społecznej i zdrowia psychicznego ze wszelkimi negatywnymi tego konsekwencjami. W tym miejscu dość wskazać na brak ciągłości opieki nad osobą z zaburzeniami psychicznymi, którą opisać można jako funkcjonowanie klienta w dwóch światach o odmiennych regułach i odrębnych celach świadczonej pomocy w procesie jego zdrowienia.

- Wsparcie dostępne osobom z zaburzeniami psychicznymi w środowisku lokalnym blisko 34% pracowników socjalnych oceniło jako adekwatne do potrzeb tej grupy klientów, 30% odpowiedzi można odczytać jako brak jednoznacznej opinii w tym zakresie, natomiast 36% jako nieadekwatne. Jednocześnie badana grupa wskazała na zmiany, które mogłyby w większym stopniu dostosować usługi do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi. Zdecydowanie najliczniejszymi rekomendacjami (194 wskazania, tj. 43% wszystkich wskazań) były te dotyczące zwiększenia dostępu do leczenia psychiatrycznego oraz tych placówek wsparcia, które umożliwiają specjalistyczne konsultacje lekarza psychiatry lub psychologa. Tym samym ponownie dał o sobie znać nadmieniony już brak ciągłości opieki nad osobą z zaburzeniami psychicznymi. Wyzwaniem dla potencjalnych szkoleń w zakresie specjalności powinna być dyskusja nad dostępną w środowisku mapą instytucji, w których klient może podjąć lub kontynuować leczenie psychiatryczne oraz rozpoznanie specyfiki tych instytucji (być może przede wszystkim w formie wizyt studyjnych), jak również doskonalenie metod i technik pośredniej pracy socjalnej, której celem jest budowanie zewnętrznej wobec ośrodków pomocy społecznej sieci współpracujących osób i instytucji. Zwraca również uwagę druga grupa rekomendacji (94 wskazania, tj. 20%) obejmująca działania zorientowane na pracę z rodziną osoby z zaburzeniami psychicznymi (w tym projekty edukacyjne na rzecz rodzin).
- Równolegle, uzyskane wyniki wskazują, że uczestniczący w badaniu

małopolscy pracownicy socjalni w większości czują się w niewielkim stopniu przygotowani do pracy z osobami z zaburzeniami psychicznymi. Dwie najwyższe oceny („dobre” i „zdecydowanie dobre” przygotowanie) wystawiło sobie łącznie jedynie nieznacznie ponad 3% respondentów. Dwie najniższe oceny z kolei łącznie ponad 22% z nich („słabe” i „zdecydowanie słabe” przygotowanie). Łącznie oceny, która zawierała w sobie określenie „słabe” przyznało sobie ponad 60% pracowników. Można zatem powiedzieć, że małopolscy pracownicy socjalni oceniają swe zawodowe przygotowanie do

interdyscyplinarnych” (27,2% respondentów). Szkolenia on-line wybrała nieliczna grupa 23 osób (6,9% respondentów).

- Respondenci wypowiadali się również na temat swoich doświadczeń związanych ze szkoleniami w tym zakresie tematycznym. Przede wszystkim w sposób zdecydowany podkreślali „całkowity brak dostępnej oferty szkoleniowej” lub „nie-dostateczną ofertę szkoleniową”. Zwracali uwagę na pobieżność treści szkoleniowych, niski poziom prowadzonych zajęć, nasycenie teorią bez odpowiedniego odniesienia do praktyki, niedostateczne nasycenie zajęć

ukierunkowanych form nabywania wiedzy i kompetencji, których odpowiednią formą mogłyby być studia podyplomowe.

Na podstawie wypowiedzi pracowników socjalnych uzyskanych za pośrednictwem ankiety, a także dyskusji prowadzonych podczas organizowanych w projekcie warsztatów powstał program studiów podyplomowych „TERAPIA SPOŁECZNA OSÓB CHORUJĄCYCH PSYCHICZNIE I ICH RODZIN”, uwzględniający, obok warsztatów, studiów przypadku czy supervizji, wizyty studyjne i praktyki supervizowane na oddziałach szpitalnych. Uruchomienie w Małopolsce studiów podyplomowych z opracowanym w projekcie programem zależne jest od ministerialnej oceny proponowanych rozwiązań i otrzymania środków na fazę wdrożeniową, testującą proponowany model.

Dziękujemy wszystkim z Państwa, którzy zaangażowali się w realizację projektu. Będziemy kontynuować informacje o projekcie na łamach niniejszego biuletynu.

Wybór treści i redakcja tekstu:

Małgorzata Szlązak

Kierownik Zespołu Badań i Analiz
Regionalny Ośrodek Polityki
Społecznej w Krakowie

Artykuł jest wyborem treści z opracowania powstałego w projekcie autorstwa dr. hab. Huberta Kaszyńskiego „Rekomendacje do modelowego programu specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny w specjalności praca socjalna z osobami z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzinami”.

pracy z przywoływaną grupą beneficjentów jako pozostające na zdecydowanie niskim poziomie.

- W ankiecie rozpoznawano również kwestie preferowanych przez pracowników socjalnych metod nabywania wiedzy. Pracownicy socjalni wskazali przede wszystkim na „szkolenia specjalistyczne” (79,4% respondentów), „warsztaty” (55,5% respondentów), „supervizję pracy socjalnej” (30,7% respondentów) oraz „pracę w zespołach

takimi formami pracy jak warsztaty, zajęcia z elementami supervizji lub studium przypadku. Podkreślali konieczność szkoleń pogłębiających wiedzę specjalistyczną, która ma jednoznaczne odniesienia aplikacyjne, uwzględniających warunki pracy w konkretnym środowisku lokalnym, jak również umożliwiających bezpośredni kontakt z osobami doświadczonymi. Respondenci podkreśli również potrzebę bardziej stabilnych i specjalistycznie

INSTYTUCJA
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

MISTIA NA SZLAKU

* - W tekście wykorzystano informacje z regulaminu konkursu: http://www.power.gov.pl/media/12250/Regulamin_konkursu_30_11_15.pdf

es.0.es

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

INSTYTUCJA
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

 MAŁOPOLSKA

Projekt: *Małopolski Ośrodek Koordynacji Ekonomii Społecznej*

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

MAŁOPOLSKA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt: *Bliżej Ciebie – model zintegrowanego leczenia i wsparcia środowiskowego dla osób z zaburzeniami psychicznymi*

Projekt: *Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych*

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

MAŁOPOLSKA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

MAŁOPOLSKI SYSTEM WSPARCIA EKONOMII SPOŁECZNEJ

Dla wszystkich zainteresowanych rozwojem działalności w obszarze ekonomii społecznej (osób, organizacji pozarządowych, samorządów lokalnych, itp.) dostępne będą m.in.:

- warsztaty i szkolenia,
- dotacje na rozpoczęcie i rozwój działalności przedsiębiorstw społecznych,
- usługi wspierające rozwój istniejących przedsiębiorstw społecznych.

Powyższe wsparcie dostępne będzie w każdym z pięciu subregionów Małopolski w Małopolskich Ośrodkach Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Wszystkie informacje dostępne będą na stronie: www.es.malopolska.pl w zakładkach dotyczących poszczególnych subregionów.

SUBREGION KRAKOWSKI

Obejmuje powiaty:

- miechowski
- krakowski
- m. Kraków
- proszowicki
- wielicki
- bocheński
- myślenicki

PUNKT INFORMACYJNY:

**Punkt Coworkingu Społecznego
Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
MISTIA**

ul. Szlak 73a, 31-153 Kraków
tel.: 12 633 51 54

SUBREGION ZACHODNI

Obejmuje powiaty:

- olkuski
- chrzanowski
- oświęcimski
- wadowicki

PUNKT INFORMACYJNY:

**Punkt Coworkingu Społecznego
Spółdzielnia Socjalna Opoka**

Olkusz, ul. Floriańska 2
tel.: 32 307 02 67

Punkt Coworkingu Społecznego

Agencja Rozwoju Małopolski Zachodniej S.A.

Chrzanów, ul. Grunwaldzka 5
tel.: 32 62 30 635

SUBREGION PODHALAŃSKI

Obejmuje powiaty:

- suski
- nowotarski
- tatrzański

PUNKT INFORMACYJNY:

Fundacja Rozwoju Regionu Rabka

ul. Orkana 16 b
34-700 Rabka-Zdrój
tel.: 18 26 77 739 w. 32

SUBREGION TARNOWSKI

Obejmuje powiaty:

- dąbrowski
- m. Tarnów
- tarnowski
- brzeski

PUNKT INFORMACYJNY:

Fundacja im. Hetmana Jana Tarnowskiego

ul. Św. Anny 5. II Piętro
33-100 Tarnów
tel.: 14 307 01 31

SUBREGION SĄDECKI

Obejmuje powiaty:

- gorlicki
- nowosądecki
- m. Nowy Sącz
- limanowski

PUNKT INFORMACYJNY:

**Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych
i Oświatowych „Cumulus”**

ul. Nawojowska 4
33-300 Nowy Sącz
tel.: 781 651 201